

April 2023

อาณานิคมทางวรรณกรรม : หนังสือในประวัติศาสตร์โลกที่สาม

พรชูลี อาชาอำรุง

หัตถินทร์ เขาวนปรัชชา

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

อาชาอำรุง, พรชูลี and เขาวนปรัชชา, หัตถินทร์ (2023) "อาณานิคมทางวรรณกรรม : หนังสือในประวัติศาสตร์โลกที่สาม," *Journal of Education Studies*: Vol. 12: Iss. 3, Article 10.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.12.3.9

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol12/iss3/10>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

อาณานิคมทางวรรณกรรม : หนังสือในประเทศโลกที่สาม*

PHILIP G. ALTBACH State University of New York at Buffalo.

พรฐึลื อาชวอํารุง แปล

หํสคินทํร เชาวนปรีชา เรียบเรียง

“บรรดาประชากรในประเทศโลกที่สามนั้น เข้าถึงข้อความรู้ต่าง ๆ ของโลกได้เป็นส่วนน้อย แม้แต่ข้อความรู้เกี่ยวกับประเทศของตนก็ไม่ค่อยรู้เท่าที่ควร เหตุผลประการหนึ่งก็คือ บรรดาสำนักพิมพ์ และโรงพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือเหล่านั้นมักจะอยู่ในประเทศตะวันตก หรือไม่ก็ควบคุมโดยชาวตะวันตก”

ในบทความนี้ ผู้เขียนได้พยายามจะชี้ให้เห็นถึงมูลเหตุที่ทำให้การพิมพ์หนังสือในประเทศโลกที่สามเข้าไปผูกพันเกี่ยวข้องกับประเทศอุตสาหกรรมจนทำให้ประเทศโลกที่สามกลายเป็นอาณานิคมทางวรรณกรรมของประเทศเจริญแล้ว สำหรับผู้เขียนนั้น ได้ทำการวิจัย และใช้ประสบการณ์ที่ได้จากการจัดทำหนังสือเป็นจำนวนมากในประเทศอินเดียมาช่วยในการอภิปรายมูลเหตุดังกล่าว ตลอดจนได้ให้ข้อสรุป เสนอแนะแก่ประเทศโลกที่สาม ในการที่จะสร้างเอกภาพในการผลิตผลงานทางหนังสือให้เกิดขึ้น

ในโลกของเรา^๑ การกระจายข้อความรู้ เป็นไปอย่างไม่ค่อยยุติธรรม เพราะแหล่งกระจายข้อความรู้ได้แก่ประเทศที่เป็นเจ้าของภาษาสากล หรือเรียกกันว่า “ภาษาของโลก” คือ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน-

ตะวันตก และสหภาพโซเวียตรัสเซีย ประเทศเหล่านี้เป็นศูนย์กลางของการสร้างและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ จึงมีอิทธิพลในการกระจายข้อความรู้ต่าง ๆ และเป็นผู้ควบคุมระบบการสร้างข้อความรู้ ควบคุมสำนักพิมพ์ที่เป็นผู้พิมพ์

* บทความนี้^๒ได้มาจาก Harvard Educational Review Vol. 45 No. 2 May 1975

หนังสือทางวิชาการ วารสาร นิตยสาร ภาพยนตร์ ตลอดจนรายการโทรทัศน์ซึ่งทั่วโลกใช้เป็นสื่อของการศึกษา และเผยแพร่ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศโลกที่สาม จึงถือได้ว่า ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ตะวันตกและสหภาพโซเวียตรัสเซียเป็นเจ้าของระบบทางความรู้ของโลกที่เดียว

ในบทความนี้ ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เป็นชาติอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว กับประเทศที่กำลังพัฒนาหรือเรียกว่าประเทศโลกที่สาม โดยศึกษาเพียงแง่มุมเดียวคือ ความสัมพันธ์กันในด้านโลกของหนังสือและการจัดพิมพ์หนังสือ การอภิปรายในบทความนี้เกิดขึ้นเพราะความคิดคำนึงหลายๆ ประการด้วยกัน

ประการแรก ได้แก่ การกระจายผลผลิตทางปัญญาที่ไม่เท่าเทียมกัน อันเป็นผลมาจากความซับซ้อนของตัวแปรหลาย ๆ ตัว ซึ่งรวมถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นจากประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา วรรณคดี และธรรมชาติของระบบการศึกษา

ประการที่สอง ชาติที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมแล้ว ได้รับผลประโยชน์จากการควบคุมการกระจายข้อความรู้ และบ่อยครั้งที่ใช้ความเหนือกว่าจนประเทศที่กำลังพัฒนาต้องเสียผลประโยชน์ไปมาก

ประการที่สาม กระบวนการพัฒนาประเทศ ทิศทางและอัตราความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนคุณภาพชีวิตเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับปัญหาในการผลิตและการไม่เป็นอิสระทางปัญญา ประเทศในโลกที่สามมักจะไม่ค่อยสนใจในเรื่องดังกล่าวนัก ทั้งนี้ก็เพราะว่า การมุ่งความสนใจไปสู่ปัญหาที่ใกล้ตัวคือการพัฒนาประเทศเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากกว่า

ไม่มีหนังสือเพียงพอที่จะสนองความต้องการที่รวดเร็วอย่างมากของประเทศที่กำลังพัฒนาการแก้ปัญหาการขาดแคลนหนังสือไม่สามารถแก้ไขได้เพียงการจัดพิมพ์หนังสือขึ้นมา มาก ๆ เท่านั้นปัญหการขาดแคลนหนังสือเป็นปัญหาที่ซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและความจำเป็นของชาติหลาย ๆ ประการด้วยกัน ตั้งแต่เรื่องเทคโนโลยีในการจัดพิมพ์ เรื่องเงินและปัจจัยต่าง ๆ ในการสนับสนุนการวิจัย ประเทศในโลกที่สามหลายประเทศไม่มีเทคนิคในการจัดพิมพ์ที่ดีพอ และไม่มีผู้เขียนหนังสือที่จะเขียนถึงปัญหาเรื่องราวภายในประเทศโดยใช้ภาษาที่เพื่อนร่วมชาติสามารถอ่านและเข้าใจได้ จริงอยู่แม้หนังสือที่มีนั้นจะสนองตอบวัฒนธรรมของชาติแต่ราคาค่อนข้างสูงยากแก่การที่บุคคลหรือสถาบันจะซื้อหามาใช้ได้

ในปัจจุบันนี้ ความขาดแคลนหนังสือมีถึง ๗๐% ของทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดแคลนหนังสือของประเทศโลกที่สาม ซึ่งบาร์คเกอร์และเอสคาร์พิต (Ronald Barker and Robert Escarpit, ๑๙๗๓) เรียกบรรดาประเทศโลกที่สามที่ขาดแคลนหนังสือว่าเป็น “ผู้ออดอยากในเรื่องของหนังสือ” (Book Hunger)

เราพบว่าประชากร ๓๐% ของประเทศอุตสาหกรรม ๓๔ ประเทศ เป็นผู้ผลิตหนังสือให้พลโลกจำนวน ๘๑% อ่าน แม้ว่าประชากรในประเทศอุตสาหกรรมจะมีอัตราการรู้หนังสือมากกว่าประชากรในประเทศกำลังพัฒนา แต่อัตราเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอธิบายเกี่ยวกับช่องว่างของการผลิตหนังสือได้

ตัวเลขในทวีปเอเชียแสดงให้เห็นถึงช่องว่างในเรื่องหนังสืออย่างมากมายทีเดียว ในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ ประเทศที่กำลังพัฒนา ๑๘ ประเทศในเอเชีย (๒๘% ของประชากรโลก) มีหนังสือเพียง ๗.๓% ของหนังสือทั้งหมด และ ๒.๖% ของหนังสือที่พิมพ์ออกมาต่อปี ครึ่งหนึ่งของจำนวนหนังสือเหล่านี้ เป็นหนังสือประเภทตำรา จากตัวเลขที่แสดงนี้ชี้ให้เห็นว่ามีหนังสืออยู่เพียง ๓๒ เรื่องต่อประชากร ๑ ล้านคน ในขณะที่ประเทศในยุโรปมีหนังสือ ๔๑๗ เรื่องต่อประชากรยุโรป ๑ ล้านคน และไม่เพียงแต่

หนังสือที่ผลิตในประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีน้อยกว่าเท่านั้น แต่ประเภทของหนังสือก็ยังไม่สนองตอบต่อความสำคัญ ความต้องการก่อนหลังของชาติอีกด้วย

ในประเทศอินเดียนั้น ๑๐% ของหนังสือที่พิมพ์ภายในประเทศเป็นหนังสือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับประเทศรัสเซียและสหรัฐอเมริกาแล้วปรากฏว่า ๕๔% ของหนังสือที่พิมพ์ในรัสเซียเป็นหนังสือวิทยาศาสตร์ และ ๒๕% ของหนังสือที่พิมพ์ในสหรัฐอเมริกาเป็นหนังสือวิทยาศาสตร์เช่นกัน จะเห็นว่ามีความแตกต่างกันระหว่างประเทศที่เจริญแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้งในเรื่องของการอ่านและความต้องการหนังสือประเภทวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นที่ต้องการมากกว่าหนังสือประเภทอื่น ๆ

นอกจากนี้เราจะพบอีกว่าหนังสือที่มีใช้อยู่ในประเทศโลกที่สามนั้น เป็นหนังสือที่นำมาจากประเทศที่เจริญกว่า หรือไม่ก็เป็นหนังสือที่พิมพ์ซ้ำ หรือแปลมาจากหนังสือของประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ประเทศทางซีกโลกตะวันตก ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสม หรือตรงกับความต้องการของประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านั้น

การพิมพ์หนังสือนั้นมีความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ ในสังคมอีกหลายประการ และ

สัมพันธ์โยงใยไปถึงมิติต่าง ๆ ระหว่างชาติด้วยการอภิปรายต่อไปนี้ มิได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยทั้งหมดในการจัดพิมพ์หนังสือในประเทศที่กำลังพัฒนา แต่จะอภิปรายและชี้จุดอ่อนของการจัดพิมพ์ในประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้น โดยจะแสดงให้เห็นว่าด้วยเหตุใดการพิมพ์หนังสือของประเทศที่กำลังพัฒนาจึงต้องขึ้นอยู่กับประเทศที่เจริญแล้ว แต่ก็มีได้หมายความว่า การจัดพิมพ์หนังสือของประเทศที่กำลังพัฒนาจะต้องขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของประเทศที่เจริญแล้วทั้งหมด ประเทศที่กำลังพัฒนาเองก็ได้กระทำในสิ่งที่น่าประทับใจน่ายกย่องไว้หลายประการด้วยกัน และประเทศที่เจริญแล้วก็ใช้ว่าจะดำเนินการควบคุมการจัดพิมพ์หนังสือในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อประโยชน์หรือเพื่อการเศรษฐกิจของประเทศตนเองต่อไป

การที่ประเทศโลกที่สามจะต้องขึ้นอยู่กับประเทศสังคมอุตสาหกรรมในด้านผลผลิตทางปัญญานั้น เป็นเหตุผลมาจากปัจจัยหลาย ๆ ประการที่สัมพันธ์กันอย่างไม่แยกไม่ออกและเป็นเรื่องที่ซับซ้อน

จากอดีตที่ผ่านมาสมัยอาณานิคมนั้นยังเป็น อิทธิพลใหญ่ที่มีผลต่อชีวิตทางการศึกษาและชีวิตทางปัญญาชนของประเทศที่กำลังพัฒนาหลาย ๆ ประเทศ และเป็นอิทธิพลต่อการพิมพ์อย่างมหาศาลด้วย สถาบันทางปัญญา

มักจะเกิดภายใต้อิทธิพลของลัทธิอาณานิคมนั้นในเขตที่เจริญแล้วของประเทศโลกที่สามหรือเรียกว่าเขตสมัยใหม่ การจ้างงานจะนิยมจ้างบุคคลที่ได้รับการศึกษาหรือพูดภาษาของประเทศผู้ปกครองอาณานิคม ฉะนั้นภาษาที่เป็นภาษาของประเทศผู้ปกครองอาณานิคมจึงกลายเป็นภาษาในทางเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ และการปกครองไปในที่สุด

ภาษาที่เป็นผลพลอยได้จากลัทธิอาณานิคมในสมัยก่อน เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน จึงใช้เป็นภาษาซึ่งเชื่อมโยงประเทศโลกที่สามหลาย ๆ ประเทศเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน เช่น กลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส กลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ไม่มีภาษาถิ่นภาษาใดภาษาหนึ่งให้ประชาชนใช้ร่วมกัน นอกจากนี้ ผู้นำของประเทศโลกที่สามก็จะถือโอกาสใช้ภาษาของประเทศผู้ปกครองอาณานิคมเป็นประโยชน์ในการปกป้องลัทธิอำนาจของตนอีกด้วย แต่จริง ๆ แล้ว ประชากรเพียง ๑๐% หรือน้อยกว่าเท่านั้นที่สามารถใช้ภาษาอาณานิคมเพื่อการเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ภาษาจึงเป็นที่มาอย่างหนึ่งของอำนาจ

ภาษาอาณานิคมได้กลายเป็นตัวกลางที่นำไปสู่การเป็น ศักษิณหรือการเป็นนักวิชาการ ด้วยการที่ระบบการศึกษาระดับสูงได้รับอิทธิพล

โดยตรงจากการใช้ภาษาตะวันตก เป็นผลให้ไม่ค่อยมีหนังสือเทคนิคหรือหนังสือทางวิชาการที่เป็นภาษาท้องถิ่น มักจะใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส ในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หรือใช้ในการวิจัยในประเทศโลกที่สาม แม้ประเทศเหล่านั้นจะมีภาษาถิ่นใช้อยู่แล้วก็ตาม

หนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดและที่ใช้กันตามสถาบันต่าง ๆ ล้วนเป็นหนังสือภาษาตะวันตก และซื้อมาจากโลกตะวันตกเกือบทั้งสิ้น แม้การเรียนการสอนในชั้นเรียนจะใช้ภาษาพื้นเมือง แต่ก็มีการใช้ภาษาตะวันตกเพื่อการค้นคว้าในห้องสมุด ดังนั้นบรรดานักเขียนจึงนิยมเขียนหนังสือเป็นภาษาตะวันตก ไม่ว่าจะเขียนให้คนร่วมชาติหรือเขียนให้ชาวตะวันตกอ่านก็ตาม

ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศเอเชียประเทศหนึ่งในไม่กี่ประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างมากในการส่งเสริมให้ประชาชนหันมาใช้ภาษาพื้นเมือง คือ ภาษา Bahasa Indonesia และสนับสนุนให้มีการเขียนตำราโดยใช้ภาษาพื้นเมือง แต่ในการศึกษาระดับสูง ๆ ของอินโดนีเซียก็ยังใช้ตำราภาษาอังกฤษอยู่น้อยทีเดียว

ผู้เขียนบทความนี้ประมาณว่า ครึ่งหนึ่งของหนังสือในประเทศอินเดียนิยมพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ แต่ปรากฏว่าประชากรเพียง ๒% เท่า

นั้นที่สามารถอ่านและเขียนภาษาอังกฤษได้ สำหรับประเทศในภูมิภาคอาฟริกา ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษหรือไม่ก็ใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นหลักนั้น ตำราและเอกสารทั้งหมดล้วนเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศสทั้งสิ้น ในจำนวนประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมมาก่อนในทวีปอาฟริกา นั้น ประชากร ๘๐-๘๕% ไม่รู้ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสเลย เขาเหล่านั้นจึงหมดโอกาสที่จะก้าวเข้าไปศึกษาในระดับสูง ๆ ได้

การใช้ภาษาอาณานิคมในการพิมพ์หนังสือ กลายเป็นธรรมเนียมในการพิมพ์ของบรรดาสำนักรพิมพ์ต่าง ๆ และพยายามรักษาวินัยทางภาษาอาณานิคมนี้มาจนปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น ในประเทศอินเดีย ผู้พิมพ์หนังสือจะใช้ภาษาอังกฤษเพราะตลาดหนังสือต้องการหนังสือที่เป็นภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาท้องถิ่น เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เกิดความผูกพันกันอย่างแยกไม่ออกระหว่างเศรษฐกิจกับความรู้ทางวิชาการ และยากที่จะระงับการพิมพ์หนังสือเป็นภาษายุโรปได้

ในประเทศส่วนใหญ่ แหล่งของกิจกรรมทางปัญญาคือมหาวิทยาลัย แม้แต่ในประเทศอุตสาหกรรมเอง วารสารวิชาการไม่อาจจะอยู่รอดได้ถ้าขาดตลาดวิชาการ ซึ่งได้แก่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัย และคณาจารย์ทั้งหลายที่เป็นผู้ซื้อหนังสือ ในโลกตะวันตกนั้น หนังสือวิชา

การมักจะจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งไม่ต้องการผลประโยชน์จากการพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา มักจะเน้นการพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย ซึ่งงานวิจัยนี้ในสหรัฐ ถือเป็นเกณฑ์ในการเลื่อนขั้นและนับเป็นความสำเร็จทางวิชาการอย่างหนึ่ง บรรดาคณาจารย์ จึงจำต้องมีเวลาในด้านการวิจัย และมักจะมีแหล่งเงินมาสนับสนุนงานวิจัยมากพอควรทีเดียว

แต่ในประเทศที่กำลังพัฒนานั้น งานวิจัยไม่ใช่ส่วนสำคัญ หรือส่วนหลักของการลงทุนทางวิชาการ การตีพิมพ์ทางวิชาการก็ไม่ใช่กุญแจสำคัญที่จะก้าวไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาชีพทั้งนี้ เพราะว่าสถาบันการศึกษาของอังกฤษและฝรั่งเศสในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งเป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัยในโลกที่สาม ไม่ได้เน้นงานวิจัย เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ บรรดา คณาจารย์ของประเทศที่กำลังพัฒนาหลายคนก็มีการการสอนอย่างหนัก และยังคงมีความรับผิดชอบภายนอก ในการเป็นที่ปรึกษาของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ จึงไม่ค่อยมีเวลาไปทำการวิจัย หรือมุ่งความสนใจของตนไปสู่เรื่องของการวิจัย

นอกจากนี้เงื่อนไขสำหรับการวิจัยมักจะไม่ค่อยเอื้ออำนวยเท่าไรนัก กล่าวคือ เงินที่มาส่งเสริมงานวิจัยในประเทศโลกที่สามมีน้อยมาก

ห้องปฏิบัติการและอุปกรณ์เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ก็มีน้อยและหายาก ถ้าจะมองกันในแง่มาตรฐานท้องถิ่นแล้ว เงินสนับสนุนงานวิจัยในประเทศโลกที่สามก็พอมี แต่หากมองดูอุปกรณ์หรือหนังสือต่าง ๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุด โดยเปรียบกับมาตรฐานโลกตะวันตกแล้วจัดได้ว่ามีอุปกรณ์และหนังสือน้อยมาก ไม่เพียงพอ บรรดาผู้ร่วมงานหรือนิสิตนักศึกษาก็ไม่ค่อยจะเป็นแรงสนับสนุน หรือกระตุ้นให้เกิดการวิจัยขึ้นภายในมหาวิทยาลัย ในเมื่อไม่มีทั้งแหล่งเอกสาร และเครื่องมือที่จะช่วยในการวิจัยตลอดจนวัฒนธรรมทางวิชาการ ก็ไม่กระตุ้นให้เกิดการวิจัยหรือการเขียน มหาวิทยาลัยของประเทศในโลกที่สามจึงมีศักยภาพในการวิจัยเพื่อเพิ่มเติมหรือให้ข้อความรู้ต่าง ๆ แก่โลกน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

สำหรับปัญญาชนที่อยู่นอกมหาวิทยาลัย ก็จะยิ่งแย่ไปกว่าอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเสียอีก เพราะโครงสร้างสภาวะการณ์ไม่ค่อยจะเอื้ออำนวยในการทำงานเขียนหรืองานวิจัยมากนัก ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสำหรับงานวิชาการก็ไม่ค่อยมาก เงินสนับสนุนงานเขียนงานวิจัยจากสาธารณชนไม่เพียงพอ โรงพิมพ์ที่จะพิมพ์หนังสือหรือวารสารมีน้อย อัตราผู้รู้หนังสือในประเทศมีอัตราต่ำยังเป็นหนังสือวิชาการยังมีผู้รู้น้อยลงไปอีก ความต้องการหนังสือของสา-

ธารณชนและแม้แต่ผู้มีอำนาจน้อยมาก ฉะนั้นจากโครงสร้างสภาวะการณ์ที่เลวร้ายดังกล่าวจึงทำให้ปัญญาชนน้อยคนที่จะอยู่รอดได้ด้วยงานเขียนหรืองานวิจัย ปัญญาชนในประเทศโลกที่สามจึงหันไปสู่วัยจะรับผลงานของเขาในโลกตะวันตก หากมีสิ่งใดที่จะเป็นผลงานมีชื่อเสียงแล้ว จะส่งไปตีพิมพ์ในวารสารของประเทศโลกตะวันตก เช่น วารสาร Encounter หรือวารสาร Les Temps Modernes หรือไม่ก็ส่งไปพิมพ์ในลอนดอน, นิวยอร์ก, ปารีส

การพิมพ์หนังสือในต่างประเทศ ช่วยเป็นสื่อให้ปัญญาชนของประเทศโลกที่สามได้ติดต่อกัน เพราะในบรรดาประเทศโลกที่สามด้วยกัน ไม่ค่อยจะมีการสื่อสารติดต่อหรือเชื่อมโยงกัน นอกจากจะอาศัยประเทศที่เจริญกว่าเป็นสื่อให้อีกทีหนึ่ง

การจัดจำหน่ายหมุนเวียนหนังสือ, วารสารในกลุ่มประเทศโลกที่สาม หรือในหมู่ของประเทศที่ใช้ภาษาเดียวกันมีน้อยมาก เป็นข้อน่าสังเกตอย่างมีนัยสำคัญที่มีหนังสือชื่อว่า Jeune Afrique ซึ่งเป็นวารสารที่มีอิทธิพลมากของแอฟริกา มีการจำหน่ายหมุนเวียนในหลายๆ ประเทศในแอฟริกา ได้จัดพิมพ์ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ไม่ได้พิมพ์ในแอฟริกา อีกกรณีหนึ่งคือ หนังสือพิมพ์ Third Press ซึ่งมีนายโจเซฟ ออดปากู นักธุรกิจของไนจีเรีย

เป็นผู้จัดพิมพ์ขึ้นในนิวยอร์ก หนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีความชำนาญพิเศษในการเสนอเรื่องราวของคนผิวดำและคนแอฟริกัน สิ่งนี้อาจจะเป็นดัชนีบ่งชี้ให้เห็นถึงความยากลำบากของการพิมพ์หนังสือในประเทศโลกที่สาม ผู้จัดพิมพ์จึงไปจัดพิมพ์ในประเทศตะวันตกแทนที่จะจัดพิมพ์ในประเทศของตน เปรียบเสมือนกับการเดินทางจากเมืองคัลกาหรือเมืองอบิดจ์ ในอินเดียไปยังกรุงปารีส แม้จะห่างไกลกันแต่ก็ยังสะดวกรวดเร็วและสบายกว่า การเดินทางไกล ๆ อยู่ในกลุ่มเมืองหลวงของประเทศในทวีปแอฟริกาตนเอง

ระบบเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการพิมพ์หนังสือบางทีจะเป็นปัญหามากกว่าราคาหรือค่าใช้จ่ายในการผลิตหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งในบางประเทศเสียอีก กล่าวคือ อัตราการรู้หนังสือและนิสัยในการอ่านของประชากร นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับหนังสือ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ และธรรมชาติของห้องสมุดเหล่านี้ล้วนเป็นสมการทางเศรษฐกิจที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การพิมพ์หนังสือทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น อัตราการรู้หนังสือต่ำ อำนาจการซื้อต่ำ และการใช้ภาษาหลาย ๆ ภาษา ซึ่งเป็นปัญหาร่วมกันของประเทศโลกที่สาม เป็นตัวส่งให้มีตลาดหนังสือในจำนวนจำกัด ประเทศเล็ก ๆ ที่กำลังพัฒนาหลาย ๆ ประเทศ พบว่าไม่คุ้มค่าที่จะพิมพ์

หนังสือออกมามากมายหลายชนิด เพราะตลาดหนังสือในประเทศเล็กมาก หรือแม้แต่ประเทศใหญ่ ๆ เอง เช่น ไนจีเรีย อินโดนีเซีย และอินเดีย หนังสือบางชนิดเท่านั้นที่คนนิยมมาก ได้แก่หนังสือทางศาสนา หนังสือนวนิยาย หนังสือประเภทนี้จะทำกำไรให้กับผู้จัดพิมพ์เป็นอย่างมาก จริงอยู่แม้ว่าค่าจ้างแรงงานในประเทศที่กำลังพัฒนาจะต่ำกว่าค่าจ้างแรงงานในประเทศซีกโลกตะวันตก แต่เมื่อรวมค่าใช้จ่ายในการจัดทำหนังสือเข้าด้วยกันทั้งหมดแล้ว การทำหนังสือในประเทศโลกที่สามมีต้นทุนในการผลิตสูงกว่า เพราะจำนวนพิมพ์น้อย และการจัดจำหน่ายยากลำบากกว่า

การจัดจำหน่ายหนังสืออาจจะเป็นปัญหาหลักที่สำคัญ เป็นปัญหาที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกของการจัดพิมพ์หนังสือในประเทศโลกที่สาม Dan Lacy ได้แบ่งปัญหาดังกล่าวออกเป็นมิติน้อย ๆ ดังนี้ คือ

ก. ความต้องการหนังสือจริงๆ ต่างกับความจำเป็น

ข. ข่ายงานการจัดจำหน่าย เช่น ร้านขายปลีก

ค. การกระจายข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ อย่างเช่น การวิจารณ์ การโฆษณา หรือวารสารเกี่ยวกับการขายหนังสือ

จำนวนผู้อ่านก็กระจุกกระจายอยู่กันเป็นหย่อม ๆ ห่างกันมาก การขนส่งลำบากไม่สะดวก ทำให้การจัดจำหน่ายหนังสือในประเทศโลกที่สามประสบความยากลำบากยิ่ง ประเทศโลกที่สามเองก็นับได้ว่าอยู่นอกแวงวงความรู้ของโลกอยู่แล้ว ชนบทห่างไกลเมืองหลวงของประเทศโลกที่สาม ยิ่งห่างไกลและเข้าไม่ถึงหนังสือ วารสาร ยิ่งทำให้ห่างไกลแวงวงข้อความรู้ออกไปอีกอย่างมากมายทีเดียว

ส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ประเทศโลกที่สามขึ้นอยู่กับโลกตะวันตกในแง่ของวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางการเมืองและการค้ากับประเทศอุตสาหกรรม ผลผลิตที่ประเทศอุตสาหกรรมส่งมายังประเทศโลกที่สามก็คือ หนังสือและความชำนาญพิเศษ โครงการช่วยเหลือของต่างชาติที่มีต่อประเทศกำลังพัฒนาอันที่จริงแล้วมุ่งการช่วยเหลือแต่ภายใต้โครงการช่วยเหลือนี้ก็ทำให้เกิดกระแสนิยมในการฟังพา การขึ้นอยู่ ซึ่งทำให้ประเทศโลกที่สามผูกพันพึ่งพาอาศัยประเทศอุตสาหกรรมอย่างลึกซึ้งขึ้นไปอีก

ในเรื่องของการค้าขายซึ่งมีมาแต่สมัยอาณานิคมและพัฒนามาจนปัจจุบัน ก็ยังคงหลงเหลืออยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศ ปัจจุบันนี้ยังคงมีสำนักพิมพ์ของชาวอังกฤษและชาวฝรั่งเศสดำเนินการอยู่ในประเทศ

โลกที่สาม และบางแห่งมีอิทธิพลสูงมากโดยเข้าควบคุมเรื่องของการพิมพ์ไว้ทั้งหมด มองในแง่ของบริษัทต่างชาติเหล่านี้ก็สร้างประโยชน์ให้ประเทศเจ้าของบ้านเช่นกัน คือ การสร้างความชำนาญพิเศษในเรื่องการพิมพ์ให้กับคนในชาตินั้น ตลอดจนการให้เงินสนับสนุนที่มาจากต่างชาติ และยังดำเนินการจัดจำหน่ายหนังสือที่พิมพ์ขึ้นให้ด้วย แต่ก็มีผลกระทบให้สำนักพิมพ์ของคนพื้นเมืองเติบโตช้าและยากลำบากกว่าที่ควรจะเป็น

โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว บริษัทพิมพ์หนังสือของอังกฤษ และฝรั่งเศสมักจะประสบความสำเร็จในการจำหน่ายหนังสือโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือตำรา ซึ่งมีการใช้กันมากในประเทศโลกที่สาม บริษัทเหล่านี้รับพิมพ์หนังสือที่เขียนโดยคนท้องถิ่นน้อยมาก แต่จะพิมพ์หนังสือที่เขียนจากประเทศอังกฤษหรือฝรั่งเศสมากกว่า เมื่อไม่นานมานี้สำนักพิมพ์อเมริกันก็เริ่มดำเนินการตามแบบอังกฤษและฝรั่งเศสโดยพยายามเข้าไปสร้างตัวในประเทศโลกที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนช่วยเหลืออยู่

โครงการช่วยเหลือของต่างชาติมีผลกระทบอย่างมากต่อการพิมพ์ในประเทศที่กำลังพัฒนา ในขณะที่สหรัฐอเมริกาให้เงินช่วยเหลือจำนวนมาก ประเทศอื่น ๆ ก็ยื่นมือเข้ามาช่วย

เหลืออีกอย่างมาก ตัวอย่างเช่น English Language Book Scheme (ELBS) เป็นโครงการจัดทำหนังสือภาษาอังกฤษที่ประเทศอังกฤษให้การสนับสนุนอยู่ โครงการนี้ในแต่ละปีจะขายหนังสือได้กว่า ๑ ล้านเล่ม และมีจำนวนเรื่องหลายร้อยเรื่อง เพื่อที่จะใช้เป็นตำราในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย รองลงไปก็ได้แก่ประเทศเยอรมันตะวันตกและสหภาพโซเวียต ซึ่งก็พยายามที่จะให้ความช่วยเหลือทางวิชาการรวมทั้งความร่วมมือ ความช่วยเหลือในการจัดพิมพ์ด้วย

ความช่วยเหลือของต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งความช่วยเหลือทางด้านวิชาการขึ้นอยู่กับนโยบายหรือเป้าหมายของประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ หรืออาจกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่า นโยบายและแนวโน้มของรัฐบาลที่เป็นผู้รับความช่วยเหลือจะขึ้นอยู่กับนโยบายของประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ หลักการและเหตุผลของคนอเมริกันที่เกี่ยวกับโครงการช่วยเหลือทางหนังสือ นั้น มักจะเกี่ยวข้องกับความสำคัญของหนังสือที่เน้นกระบวนการพัฒนาและอุดมการณ์ในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ในระหว่างปี ๑๙๕๐-๑๙๖๔ สำนักงานสารสนเทศอเมริกันได้ช่วยผลิตหนังสือถึง ๙,๐๐๐ เล่มและจัดพิมพ์เป็นจำนวน ๘๐ ล้านฉบับ โดยแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ถึง ๕๑ ภาษา

โครงการหนังสือ “อินโดอเมริกัน” ซึ่งเป็นโครงการผลิตตำราเรียน นับเป็นผลงานที่ยิ่งใหญ่ของชาวอเมริกัน ภายใต้โครงการนี้ตำรา ๑,๐๐๐ เล่ม ได้ถูกจัดพิมพ์ใหม่เป็นภาษาอังกฤษ เพื่อใช้เป็นตำราเรียนในมหาวิทยาลัยของประเทศอินเดีย และมากกว่า ๔ ล้านฉบับได้รับการจัดจำหน่ายในราคาถูกเป็นพิเศษ แม้ว่าตำราเหล่านี้จะเป็นตำราเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ การพิมพ์ใหม่อาจจะรวมไปถึงตำราทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ด้วย รัฐบาลอินเดียให้การช่วยเหลือโครงการนี้อย่างเต็มที่ และมีส่วนร่วมในการร่วมคัดเลือกตำราที่จะจัดพิมพ์ ปัจจุบันมีความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและอินเดียไม่ค่อยราบรื่นเหมือนที่ผ่านมา ในที่สุดสหรัฐอเมริกายกเลิกการช่วยเหลือโครงการนี้ก็ต้องยุติไป และเช่นเดียวกันกับโครงการในประเทศอื่น ๆ โครงการตำรา อินโดอเมริกันก็ให้ผลในทางลบต่อประเทศอินเดียด้วย กล่าวคือ สารความรู้ในหนังสืออเมริกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำราทางสังคมศาสตร์นั้น ไม่ค่อยจะตรงกับสภาพความเป็นจริง ในประเทศอินเดีย และยังมีผลทำให้หนังสือราคาแพงอื่น ๆ ที่พิมพ์ในอินเดียขายไม่ได้ หนังสือราคาถูกจากโครงการช่วยเหลือของอเมริกันนี้ทำให้ค่าของการผลิตหนังสือบิดเบือนไป ในที่สุดสำนักพิมพ์ที่ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการของสหรัฐ-

อเมริกาก็สามารถตั้งตัวได้ในประเทศอินเดีย จากความเจริญของสำนักพิมพ์ดังกล่าว ทำให้พัฒนาการของสำนักพิมพ์ที่มีคนอินเดียเป็นเจ้าของและอยู่นอกโครงการช่วยเหลือต้องล่าช้าลงไปมาก

อย่างไรก็ตามเชื่อว่าโครงการหนังสือของต่างชาติจะเป็นไปในทางลบทั้งหมด ส่วนดีก็มีอยู่บ้าง คือ ช่วยให้ประชาชนนิสิตนักศึกษาได้ใช้หนังสือราคาไม่แพงเกินไปนักและได้หนังสือหลาย ๆ สาขาวิชาที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ ตลอดจนให้เทคนิคให้อุปกรณ์การพิมพ์ที่ทันสมัยแก่ผู้จัดพิมพ์ท้องถิ่นอีกทั้งยังช่วยแปลตำราภาษาอังกฤษมาเป็นตำราภาษาท้องถิ่นอีกด้วย การจะประเมินโครงการช่วยเหลือดังกล่าวว่าเป็นผลดีหรือผลเสียต้องกระทำอย่างระมัดระวังว่าได้ช่วยวางรากฐานต่าง ๆ ให้ประเทศโลกที่สามเพียงพอ หรือว่าช่วยให้เกิดหนังสือในท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวเนื่องเหมาะสมกับท้องถิ่นเพียงพอ หรือเป็นแต่เพียงมาจัดจำหน่ายหมุนเวียนข้อความรู้ซึ่งชาติอุตสาหกรรมคิดว่าจะช่วยให้ตนมีอิทธิพล หรือเป็นเหตุให้สำนักพิมพ์ท้องถิ่นเจริญก้าวหน้าช้าลง การตอบคำถามเหล่านี้ค่อนข้างจะซับซ้อน ต้องสนใจพิจารณาถึงโครงการที่แท้จริง การวางแผนการวางลำดับขั้นตอนและการนำโครงการมาใช้จริงให้มากกว่าที่เป็นอยู่จึงจะพอตอบคำถามได้

ว่า โครงการช่วยเหลือนั้นให้ผลดีหรือผลเสียมากกว่ากัน

อีกแง่มุมหนึ่งของลัทธิอาณานิคมใหม่ทางปัญญาก็คือ อิทธิพลของผลงานวิจัยจากโลกตะวันตกที่มีต่อประเทศกำลังพัฒนางานวิจัยส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ มักจะทำงานในโลกตะวันตกแม้ว่าจะมีการพยายามทำการวิจัยในประเทศโลกที่สาม แต่ก็ดูเหมือนว่าการผูกขาดการวิจัยโดยโลกตะวันตกนั้นยังมีอยู่ ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายก็ถูกทอดทิ้งให้ผู้ล่าหลังยิ่งขึ้นทุกที ทั้งนี้ใช้ว่านักวิชาการในประเทศโลกที่สามจะไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะทำงานวิจัย อย่างเช่นในประเทศอินเดียนั้น M.N. Srinivas และ Andre' Bitille ในสาขาสังคมวิทยาก็ปรากฏผลงานที่เด่นดังหลายชิ้นด้วยกัน แต่จากการที่เราได้ตั้งข้อสังเกตในตอนต้น ๆ ว่ามหาวิทยาลัยไม่เน้นการวิจัย ไม่มีเงินมาสนับสนุนการวิจัย นักวิชาการต่างประเทศ จากโลกตะวันตกจึงเข้ามาทำการวิจัยเกี่ยวกับประเทศโลกที่สามเป็นจำนวนมาก และนักวิชาการท้องถิ่นก็ศึกษาเกี่ยวกับระบบการเมือง การเกษตรจากการวิจัยของคนต่างชาติอีกต่อหนึ่ง

แน่นอนข้อความรู้จากนักวิชาการชาวตะวันตกนั้นมีประโยชน์ มีความถูกต้องเที่ยงตรงแต่การที่ประเทศที่กำลังพัฒนาต้องได้รับ

การสื่อสารสัมพันธ์ โดยผ่านแหล่งข้อมูลของชาวตะวันตกนี้ ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า จะเกิดการล่าเอียงในขบวนการอุดมการณ์หรือการรับรู้ที่บิดเบือน และอาจมีปัญหาคือ ตามมาหรือไม่ นอกจากนั้นสมภาวการณ์ทางปัญหาและการแปลความเกี่ยวกับประเทศโลกที่สามที่ดีพิมพ์เผยแพร่อยู่ในโลกตะวันตก คนในประเทศโลกที่สามเองน้อยคนนักที่จะได้รับรู้รับทราบ

ปัญหาสุดท้ายที่ประเทศกำลังพัฒนาประสบอยู่ในความพยายามที่จะเป็นอิสระทางปัญญาก็คือ เรื่องลิขสิทธิ์ ซึ่งมักจะเป็นผลประโยชน์ของประเทศอุตสาหกรรมในปัจจุบันเรื่องนี้กำลังเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีบ้างแล้ว กฎเกณฑ์เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ทำให้เป็นเรื่องยุ่งยากและแพงมากสำหรับประเทศโลกที่สามในการที่จะแปล และพิมพ์หนังสือของประเทศโลกตะวันตก สำนักพิมพ์ของชาติตะวันตกนิยมส่งหนังสือออกมาจำหน่ายยังประเทศอื่นมากกว่า จะให้มีการพิมพ์ขึ้นใหม่ในประเทศที่กำลังพัฒนา เพราะได้กำไรมากกว่า เมื่อไม่นานมานี้มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ระหว่างชาติซึ่งทำให้ประเทศที่กำลังพัฒนาสามารถพิมพ์ซ้ำหรือแปลเอกสารต่าง ๆ ทางการศึกษาอย่างเป็นอิสระมากขึ้นกว่าที่แล้มา และค่าใช้จ่ายก็ลดน้อยลงด้วย การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ประเทศอุตสาหกรรมตระหนักว่าลิขสิทธิ์กำลัง

มีผู้ลงละเมิดมากขึ้น ๆ อย่างไรก็ตาม การกระทำดังกล่าวได้ช่วยให้ประเทศที่กำลังพัฒนาได้เอกสารหรือสิ่งตีพิมพ์ที่ต้องการในราคาที่พอจะซื้อหาได้มากขึ้น

ในสภาวะการณ์ที่มีความไม่เสมอภาคในเรื่องของหนังสือและการจัดพิมพ์อย่างมากมายในประเทศโลกที่สามเคลื่อนไหวแก้ปัญหาได้น้อยมากในการที่จะให้มีอิสรภาพในการตีพิมพ์หนังสืออย่างรวดเร็ว แต่ก็พอจะมีกลวิธีหลาย ๆ อย่างที่ประเทศโลกที่สามสามารถดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งอิสรภาพในการพิมพ์มากขึ้นกว่าเดิม

มีประเทศโลกที่สามเพียงไม่กี่ประเทศที่พยายามจะหาทางไม่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของประเทศตะวันตกในเรื่องนี้ เช่น ประเทศจีนและประเทศทาจิกิสถาน ประเทศทั้งสองได้เน้นอุดมการณ์ที่จะพึ่งตนเอง โดยพยายามจัดการศึกษาและลักษณะของปัญญาชนให้เป็นลักษณะที่แท้จริงของชาติตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความพยายามดังกล่าวแข็งแกร่งขึ้นโดยพยายามให้มีความสัมพันธ์ทางวิชาการเชิงวัฒนธรรมกับประเทศอุตสาหกรรมให้น้อยลง โดยบังคับให้ปัญญาชนทั้งหลายมาทำงานที่ต้องใช้มือใช้กำลังกาย เช่น ให้ทำงานร่วมกับชาวนาในหมู่บ้านต่าง ๆ พยายามเน้นเทคโนโลยีที่ประยุกต์ใช้ได้จริงในโรงเรียนและวิทยาลัยจาก

การศึกษารายงานของประเทศจีนและประเทศทาจิกิสถาน พบว่าประเทศทั้งสองประสบความสำเร็จพอสมควรในการหันเหทิศทางการของปัญญาชนออกจากอิทธิพลของประเทศอุตสาหกรรมและจะต้องคอยติดตามดูกันต่อไปว่าการกระทำดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใดในระยะยาว ส่วนประเทศโลกที่สามอื่น ๆ ก็ได้ใช้วิธีการที่ไม่ค่อยรุนแรงนักที่จะให้ได้มาซึ่งอิสรภาพทางปัญญา บางประเทศได้เน้นการใช้ภาษาพื้นเมืองเพื่อสร้างเอกภาพทางวัฒนธรรมบางประเทศก็จำกัดการนำภาพยนตร์จากโลกตะวันตกเข้ามาในประเทศของตนตลอดรวมไปถึงหนังสือต่าง ๆ ด้วย เพื่อจะเน้นค่านิยมอันแท้จริงของชาติ หลายประเทศก็ได้ใช้วิธีให้เงินงบประมาณอย่างเช่นโครงการหนังสือของชาติในประเทศอินเดีย ซึ่งส่งเสริมผู้เขียนชาวอินเดียและส่งเสริมวิวัฒนาการทางการพิมพ์ ในที่สุดหลายประเทศก็ดำเนินการจัดพิมพ์ตำราเองเพื่อให้แน่ใจว่าหนังสือเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม และแนวโน้มที่เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศของตน แต่ความพยายามเหล่านี้ก็ได้รับความสำเร็จไม่มากนัก ไม่ค่อยจะมีการร่วมมือกันในระหว่างกลุ่มประเทศโลกที่สาม ในการที่จะจัดการร่วมกันในด้านวัฒนธรรมและแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านการศึกษา

ข้อเสนอแนะต่อไปนี้เป็นข้อคิดที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ที่อาจจะช่วยแก้ไขความไม่เสมอภาคในโลกของหนังสือและโลกของการจัดพิมพ์ เป็นความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในบรรดาประเทศโลกที่สามทั้งหลายว่าตราใบที่ ยังไม่สามารถปลดความผูกพันกับประเทศอุตสาหกรรมได้แล้ว การจะมีอิสระทางหนังสือและการจัดพิมพ์ก็เป็นไปได้ยาก เราจะเห็นได้ว่าการจะแก้ปัญหาขึ้นเด็ดขาดได้นั้นจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ปัญหาที่เป็นพื้นฐานด้วย ในการเสนอการปฏิรูปนี้ไม่ได้หมายความว่าต้องการปฏิเสธว่าจะต้องมีการจัดโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่ำรวยกับประเทศยากจนเสียใหม่แต่อย่างใด

ขั้นตอนแรก คือ การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศโลกที่สามควรจะต้องดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อที่จะได้หันมาแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับปัญหาที่มีร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องผ่านสถาบันและสำนักพิมพ์ที่เป็นของประเทศอุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้สำคัญมากในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และภูมิภาคที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสในแอฟริกา สิ่งหนึ่งของพัฒนาการทางการสื่อสารก็คือว่าประเทศในโลกที่สามจะต้องจัดหาแนวทางวิถีทางในการจัดจำหน่ายหนังสือให้กับกลุ่มประเทศโลกที่สามด้วยกัน และกับประเทศอุตสาหกรรมด้วยโดยการ รวมกลุ่มดำเนินการกันเอง

ในการจะช่วยส่งเสริมให้การจัดพิมพ์ภายในประเทศของตนเอง และการจัดจำหน่ายดีขึ้นในประเทศโลกที่สามนั้น บัญชาชนหรือนักวิชาการทั้งหลายก็ไม่ควรไปจัดพิมพ์หนังสือในต่างประเทศ แต่ควรจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ภายในประเทศให้มากขึ้น

ความพยายามเหล่านี้จะรวมไปถึงเรื่องความช่วยเหลือทางการเงิน และเทคนิคต่าง ๆ จากประชาชนในชาติ นักวิชาการชาวต่างประเทศที่กำลังพัฒนานั้น ๆ ก็ควรจัดพิมพ์เผยแพร่ข้อค้นพบของตนขึ้นในประเทศนั้นเลย วิธีการเหล่านี้จะช่วยให้การพิมพ์ในท้องถิ่นดีขึ้น ผลงานวิจัยก็จะมีแพร่หลายมากขึ้น นอกจากนี้ โครงสร้างทางปัญญาภายในประเทศโลกที่สามก็จำเป็นต้องได้รับการเสริมให้แข็งแกร่ง มีอำนาจมากขึ้นในหลาย ๆ ทาง ได้แก่ ห้องสมุดวารสารแนะนำหนังสือ วิเคราะห์หนังสือ บรรณานิตยสาร ตลอดจนเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมการพิมพ์ก็ควรได้รับการสนับสนุนด้วย

นโยบายหลักของชาติก็ควรจะต้องได้นำมาพิจารณาใหม่ว่าเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์โดยตรงกับหนังสืออย่างไร รวมทั้งการสอนภาษา การใช้ภาษาในระบบการศึกษา ระดับการรู้หนังสือ และการเป็นเจ้าของสำนักพิมพ์ของคนท้องถิ่น จะต้องเพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่จะ

ต้องแก้ไขโดยรัฐบาลของประเทศโลกที่สาม ด้วยความเข้าใจว่าจะมีผลส่งไปถึงการมีความสมดุลย์ของผลผลิตทางปัญญาอย่างไร ระหว่างโลกที่เจริญแล้วกับโลกที่กำลังพัฒนาการปฏิรูปการใช้ภาษาก็ควรได้รับการสนับสนุนโดยการพิมพ์หนังสือด้วยภาษาพื้นเมือง

ประการสุดท้าย ผู้นำของประเทศโลกที่สามจะต้องประเมินการช่วยเหลือจากต่างชาติอย่างระมัดระวัง เพื่อให้แน่ใจว่าชาติของตนจะได้รับผลประโยชน์ โดยที่อุตสาหกรรมการพิมพ์และการเป็นอิสระทางวิชาการของปัญญาชนจะไม่ถูกเบียดบัง

ข้อเสนอแนะเหล่านี้เป็นเพียงบางส่วนของงานจะนำไปสู่การแก้ปัญหาในเรื่องการพิมพ์หนังสือ และปัญหาการพิมพ์หนังสือก็เป็นเพียงส่วนเล็ก ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอุตสาหกรรมกับประเทศกำลังพัฒนา ประเทศโลกที่สามอาจจะก่อให้เกิดการปฏิรูปการพิมพ์ได้หากว่าไม่จำต้องลงทุนอย่างมหาศาล หรือไม่มีเรื่องความร่วมมือทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง

จากความซับซ้อนของปัญหาในการพิมพ์หนังสือบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนา ก็ควรจะเริ่มสำรวจได้แล้วว่าจะมีทางใดที่จะแก้ไขคลี่คลายปัญหา หรือมีหนทางที่เหมาะสมใดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาอันได้บ้าง

ข้อคิดเห็นของผู้แปล-เรียบเรียง

บทความนี้เป็นบทความที่เขียนโดยชาวอเมริกันที่เข้าไปทำงานอยู่ในประเทศอินเดีย ฉะนั้นบางจุดบางประเด็นจึงดูเหมือนว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยของเรา เพราะเราไม่เคยเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตกเหมือนกับประเทศที่ผู้เขียนกล่าวอ้างในบทความ แต่บทความนี้ก็ได้นำข้อความรู้ข้อคิดที่ตีหลายประการที่น่าสนใจ เช่น เรื่องวัฏจักรของการพิมพ์หนังสือ นอกจากจะเป็นการกระจายข้อความรู้ส่งเสริมงานวิชาการ กระตุ้นให้เกิดงานวิจัยแล้ว การพิมพ์ยังเกี่ยวข้องกับความสมดุลย์ใน cán cân เศรษฐกิจด้วย トラバไตที่รัฐยังไม่มียุบายที่แน่ชัดในการส่งเสริมการพิมพ์การใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษาประจำชาติในการผลิตเอกสาร ตำราต่าง ๆ ให้มากพอแล้ว การจะล้มล้างอิทธิพลของตะวันตกหรือที่เรียกกันว่าอาณานิคมทางปัญญานั้นก็จะทำได้ยากมาก และการจะส่งเสริมการพิมพ์ภายในประเทศด้วยภาษาถิ่นอย่างจริงจังนั้นก็มีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง นับตั้งแต่การใช้เงินสนับสนุน การมีกฎหมายรองรับอิสรภาพในการแปลการพิมพ์ซ้ำ การส่งเสริมงานวิจัยของคนในชาติ การลดอัตราค่าภาษีไม่รู้จักหนังสือของประชากร และรวมไปถึงการลดต้นทุนในการพิมพ์ภายในประเทศ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถซื้อหา

มาอ่านได้ สิ่งเหล่านี้ต้องดำเนินการอย่างจริงจังไปพร้อม ๆ กัน โดยรัฐต้องมีนโยบายอย่างแข็งขันแน่วแน่ ในประเทศไทยของเรานั้นหนังสือดี ๆ ที่พิมพ์จำหน่ายในประเทศมีมากแต่ราคาค่อนข้างแพงโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือทางวิชาการ และหนังสือยังไม่กระจายไปถึงท้องถิ่นชนบท เขตเจริญของต่างจังหวัดรวมไปถึงสถาบันการศึกษาในต่างจังหวัดก็ไม่ค่อยมีหนังสือมากเท่าในตัวเมืองใหญ่ ๆ ชนบทนอกเมืองยิ่งแทบจะไม่เห็นหนังสือดี ๆ เลย สภาพเช่นนี้คล้าย ๆ กับในประเทศที่กำลังพัฒนาอื่น ๆ การที่ต่างจังหวัดที่ไม่ใช่จังหวัดที่เป็นหัวใจของความเจริญของภูมิภาคแล้วนั้นไม่ค่อยมีตลาดหนังสือที่กว้างขวางใหญ่โตเท่าเมืองหลวงหรือเมืองเจริญนั้นอาจมีผลมาจากประชาชนไม่ชอบอ่านนิยายในการอ่านหรือวัฒนธรรมในการอ่านของไทยยังไม่สามารถเพราะในประชากรทุก ๆ คนได้อย่างชาวตะวันตกยิ่งหนังสือวิชาการยิ่งแทบไม่มีความสนใจเลย นอกจากจำเป็นจริง ๆ นิยายในการอ่าน, วัฒนธรรมในการอ่าน, ตลอดจนการอ่านเป็น คืออ่านอย่างวิเคราะห์ อ่านแล้วรู้จักคิดต่อ รู้จักนำมาเปรียบเทียบประยุกต์ใช้ จำเป็นต้องการจะสร้างโดยเร็ว และนำไปพร้อม ๆ กับปัจจัยอื่น ๆ งานการพิมพ์หนังสือจึงจะพัฒนาขึ้นจนเท่าเทียมกับประเทศพัฒนา

แล้ว งานพิมพ์หนังสือมีโครงสร้างของมันเป็นอยู่ในตัว การจะพัฒนางานพิมพ์หนังสือภายในประเทศให้สามารถผลิตหนังสือใช้ได้เองนั้นจะต้องพัฒนาทุกปัจจัย ทุกองค์ประกอบในโครงสร้างของงานพิมพ์หนังสือ ฉะนั้นการจะพัฒนาประเทศทางปัญญาจะต้องกระทำการพัฒนาปัจจัยเหล่านี้อย่างมีแผน และเป็นขบวนการเป็นขั้นเป็นตอนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว แม้เราจะกล่าวอย่างภาคภูมิใจว่าในอดีตเราไม่เคยเป็นเมืองขึ้นหรือไม่เคยเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก แต่ปัจจุบันนี้เราเองก็เป็นประเทศหนึ่งที่เป็นอาณานิคมของปัญญาของประเทศตะวันตกเหมือนกับประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมมาแต่อดีต เช่น อินเดีย จีน ทานซาเนีย

เพราะนอกจากความรู้แนวคิดจากตะวันตกจะมาพร้อมกับโครงการช่วยเหลือต่างๆ ของต่างชาติ, นักวิชาการตะวันตก, นักวิชาการไทยที่ไปศึกษาอบรมดูงานจากตะวันตกแล้ว บรรดาเอกสารตำราจากต่างประเทศก็เป็นแหล่งทางปัญญาจากตะวันตก ตั้งในบทความของ ALBACH การแปล การประยุกต์ความรู้ตะวันตกให้เหมาะสมกับประเทศไทยนั้น ยิ่งทำกันไม่มากนักในบรรดานักวิชาการไทยทั้งหลาย ยิ่งพวกนักวิชาการที่อมะลือ คัวยแล้วแทบจะทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศ

ตะวันตกเลยก็เดียว สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าไทยเราก็ตัวช่วยอาณานิคมทางปัญญาของโลกตะวันตกด้วยเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะมาช่วยกันคิดว่าเราจะมีความเป็นตัวของตัวเองได้แล้วหรือยัง และด้วยกลวิธีใดที่แน่ที่สุดคือทุกฝ่ายต้องประสานกันจึงจะได้ผล

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ ผลจากลัทธิอาณานิคมทำให้เกิดภาษาสากลขึ้น การแลกเปลี่ยนเลื่อนไหลวิชาความรู้ เทคโนโลยี ความเจริญ วัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เพราะมีภาษาสากล ทำให้ความเจริญที่มากับภาษาแผ่กระจายไปทั่วโลก จึงนับว่าเป็นส่วนดีของลัทธิอาณานิคมอย่างหนึ่ง

แม้ว่าลัทธิอาณานิคมทางการครอบครองดินแดนได้ยุติไปนานแล้วก็ตาม แต่ปัจจุบันลัทธิอาณานิคมแนวใหม่ได้เกิดขึ้นแทน การจะให้ได้รับผลดีหรือผลร้ายจากลัทธิอาณานิคมแนวใหม่นั้น เป็นเรื่องที่คนในชาติที่กำลังพัฒนาต้องร่วมกันศึกษาพิจารณา รู้จักหาประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันก็ควรมีมาตรการป้องกันผลเสียให้ได้อย่างรอบคอบด้วย เพราะอาณานิคมดินแดนนั้นไม่ร้ายเท่าอาณานิคมแนวใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาณานิคมทางปัญญา ถ้าตกอยู่ภายใต้อาณานิคมนี้มากเท่าไรก็ยากแก่การปลดแอกไปสู่อิสรภาพมากเท่านั้น